

چگونه کتاب بخوانیم؟

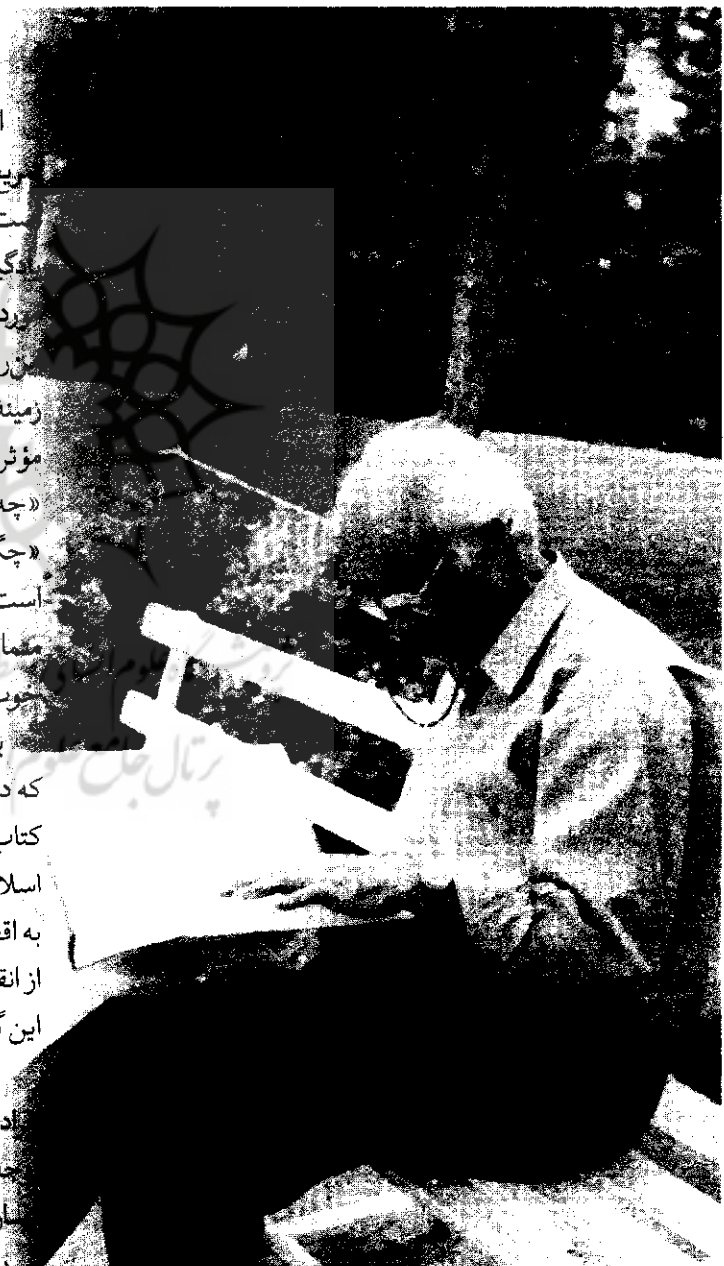
دکتر احمد به پژوه

دانشیار دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران

اکنون آشنایی با اصول، فنون و مهارت‌های کتاب‌خوانی^۱ سریع‌تر و مطالعه مؤثرتر به عنوان یک نیاز برای هر فرد مطرح است، زیرا اکثر دانش‌آموزان و دانشجویان به طور اخص و دیگرندگان به طور اعم، در فرایند مطالعه و دستیابی به منابع مورد نظر خود، دچار سرگردانی، اشکال و اتلاف وقت می‌شوند. از این رو، در این مقاله سعی شده است نکاتی چند به طور فشرده در زمینه تندخوانی، خوب‌خوانی و به عبارت دیگر مطالعه سریع و مؤثر (صامت خوانی) عرضه شود.^۲ اغلب از دیگران می‌پرسیم: «چه مطالعه می‌کنی؟» و به ندرت اتفاق می‌افتد که سؤال کنیم: «چگونه مطالعه می‌کنی؟» در حالی که چگونگی و نحوه مطالعه است که اشخاص سطحی و افراد ژرف اندیش را از یکدیگر متمایز می‌کند. بدین ترتیب زیاد کتاب خواندن شرط نیست، بلکه خوب کتاب خواندن مطرح است.

به نظر می‌رسد ضمن آشنایی با فنون کتاب‌خوانی و نکاتی که در مطالعه باید به کار بست، بتوان به قرب و منزلت کتاب و کتاب‌خوانی آگاه شد و مجد و عظمت و غنای فرهنگ ایران اسلامی را که سالیان سال خودکانون صدور فرهنگ و ادب و علم به اقصی نقاط دنیا بوده، باز یافت. گرچه باید اذعان کرد که پس از انقلاب شکوهمند اسلامی، تحول و دگرگونی چشمگیری در این گونه امور رخ داده است.

شاید یکی از علل «کم کتاب‌خوانی» در جوامع، عدم آشنایی با فنون و روش‌های کتاب‌خوانی سریع‌تر و مؤثرتر باشد. با توجه به ویژگی‌های عصر ارتباطات و انفجار دانش و اطلاعات، انسان‌های روی کره خاکی کمبود وقت را احساس می‌کنند و سرب‌المثل معروف «وقت طلاست» برای آن‌ها بیش‌تر محسوس

و ملموس می‌شود. زمان، زمان سرعت است و اکثر افراد سعی می‌کنند فعالیت‌هایشان را با شتاب هر چه بیش‌تر انجام دهند.

مطالعه کردن هم از آن اموری است که انسان‌ها می‌خواهند آن را سریع‌تر انجام دهند و با توجه به اهمیت مطالعه و برقراری رابطه با جهان اندیشه و دنیای معرفت بشری، به دنبال بیش‌تر خواندن و مطالعه خواندنی‌های ارزنده‌تر و بهترند. اینک اهل معرفت نیک می‌دانند که دیگر زمان «هر کتابی به یک بار خواندنش می‌ارزد»، به سر آمده است و کثرت آثار چاپی و کمبود زمان اجازه نمی‌دهد این حکم را کورکورانه بپذیریم و سنجدیده هر کتاب یا ماده خواندنی را که به دستمان رسید، بدون هدف و برنامه و بی‌توجه به محتوای آن، مطالعه کنیم. لذا در انتخاب کتاب برای مطالعه باید بسیار هوشیار بود تا پس از مطالعه آن، احساس خسران و زیان نکنیم. انتخاب کتاب با انتخاب دوست هیچ تفاوتی ندارد. همان‌گونه که باید برای معاشرت، دوستان خوب برگزید، برای مطالعه نیز باید کتاب‌های مفید انتخاب کرد.

اهمیت مطالعه عمیق و تحلیلی از دیرزمان نزد اهل علم و ادب شناخته شده بوده و درباره آن سخن‌ها گفته‌اند. برای نمونه «فرانسیس بیکن» (دانشمند انگلیسی، ۱۵۶۱ - ۱۶۲۶)، در مقاله «تحصیل و مطالعه ۳» می‌نویسد: «مطالعه ذات آدمی را به کمال می‌رساند، و خود با تمرین و تجربه کمال می‌پذیرد. استعداد‌های ذاتی مثل گیاهان خودرویند و مطالعه برای آن‌ها در حکم پیراستن شاخ و برگ است. مطالعه به خودی خود بیش از آن چه لازم است راه‌های گوناگون در برابر آدمی می‌نهد، که برای محدود کردن این راه‌ها، تجربه ضرورت دارد. مردم نیرنگ باز مطالعه را حقیر می‌شمرند، ساده دلان آن را می‌ستایند و تنها خردمندان مطالعات خود را به کار می‌بندند.» در ادامه این مقاله، بیکن اضافه می‌کند: «هرگز کتابی را به آن قصد مخوان که بخواهی آن را نقض کنی و نیز به آن قصد که آن را بپذیری و مسلم شماری، یا برای آن که مایه‌ای برای سخن گفتن پیدا کنی، بلکه خواندن تو فقط برای سنجش و تأمل و اندیشیدن باشد (خوب خواندن). از این روست که برخی از کتاب‌ها را باید چشید، بعضی دیگر را باید بلعید و تنها معدودی از کتاب‌ها را باید خوب جوید و هضم کرد. به بیان دیگر ارزش همه کتاب‌ها یکسان نیست، چرا که در مورد برخی از کتاب‌ها باید فقط قسمت‌هایی را خواند، گروه دیگر را باید مورد مرور اجمالی و گذرا قرارداد و صرفاً معدودی از کتاب‌ها را باید تمام و کمال و در نهایت حوصله و دقت خواند و مطالب آن را مورد تأمل قرارداد.

زمانی که به دنیای کتاب و کتابخانه قدم می‌گذارید، معارف

بشری در زمینه‌های گوناگون در چشم‌انداز شما قرار می‌گیرند. اگر بر سرآیند که بر لطف طبع شما افزوده شود به سوی کتاب‌های شعر و ادبیات و هنر بروید. اگر تمایل دارید هوشیاری و زیرکی شما وسعت یابد، سراغ کتاب‌های ریاضیات را بگیرید. چنان‌چه علاقه‌مندید به تهذیب نفس و وقار خود بیفزایید، نشان از کتاب‌های اخلاق بجوید. اگر می‌خواهید در مباحثه و بیان، توانایی‌های لازم را کسب کنید، کتاب‌های منطق و معانی بیان را مورد مطالعه قرار دهید و بالاخره بدانید که هیچ نقصی در ذهن نیست که با مطالعه مناسب از میان نرود. همان‌گونه که هر ورزشی مناسب پرورش عضوی خاص از اندام انسان است.

بحث در این است که چه شیوه‌هایی را باید در خواندن به کار برد تا با صرف کم‌ترین نیرو، در حداقل زمان ممکن، نوشته‌ای را خواند، فهمید و مقصود نویسنده آن را درک کرد. یک فرد مسئول و مؤثر در اجتماع موظف است هر روز مقدار زیادی مطالب خواندنی بخواند. این مطالب به شکل‌های گوناگون: روزنامه، مجله، گزارش اداری، نامه‌های اداری، کتاب و مقالات علمی و نظایر آن عرضه می‌شوند و در نتیجه کم‌تر کسی است که در مقابل تراکم این مواد، کمبود وقت احساس نکند و از کمبود وقت ابراز نگرانی ننماید. شاید اکثر افراد کتابخوان همیشه کتاب‌هایی را در فهرست نوبت دارند تا روزی وقت آن‌ها سر رسد و مورد مطالعه قرار گیرند. از این رو نیاز روزافزون به خواندن، ما را ملزم می‌کند با فنون و روش‌های تندخوانی و مطالعه مؤثر آشنا شویم. شایان ذکر است که امروزه خواندن خود نوعی مهارت است که بایستی با تمرین‌های حساب شده و سنجدیده این مهارت را کسب کرد. لذا تعجب آور نیست که ملاحظه کنیم در دانشگاه‌های بزرگ آمریکایی و اروپایی آزمایشگاه‌هایی را به سنجش سرعت خواندن و تندخوانی اختصاص داده‌اند. اگر ملاحظه می‌شود دانش‌آموز یا دانشجویی به هنگام مطالعه، در جاهای پررفت و آمد، تند تند قدم می‌زند و با صدای بلند مطالعه می‌کند، از این بابت است که با فنون مطالعه درست آشنایی ندارد و مهارت‌های لازم را کسب نکرده است، نمی‌داند که برای مطالعه درست باید در گوشه‌ای ساکت و آرام نشست و آهسته کتاب خواند تا دچار پریشانی حواس نشد و در نتیجه زود خسته و ناتوان نگردید.

به طور مسلم تاکنون بر حسب عادت‌های شخصی با روش‌های گوناگون به کتابخوانی پرداخته‌اید، اما اینک با توجه به آن‌چه از نظر شما گذشت، چند نکته فهرست وار برای مؤثرتر و سریع‌تر کردن مطالعه‌تان ارائه می‌شود تا به یاری حضرت حق

بتوانید میزان کیفی و کمی مطالعه خود را ارتقا دهید و بازده کتابخوانی خود را بیش تر کنید.

قبل از هر مطلبی، بجاست که تأکید شود اگر تصمیم گرفته‌اید به طور جدی وضعیت مطالعه خود را بهبود بخشید، باید به نکات زیر توجه کنید و آن‌ها را به کار بندید و بدانید که مطالعه سریع‌تر و مؤثرتر نوعی مهارت است و یادگیری هر مهارتی با تمرین و تکرار و اصلاح حاصل می‌شود و دوام می‌یابد. آشکار است که تنها «سریع خواندن» هدف نیست، بلکه مؤثر خواندن هم مورد نظر است و در مجموع، مسئله با نوع مطالعه، کمیت و کیفیت مطالعه، محتوای کتاب و هدف مطالعه مرتبط است و به دیگر سخن، سریع خواندن لازم است، اما کافی نیست، بلکه فهمیدن و درک مطلب نیز به طور قطع ضرورت دارد و بالاخره تندخوانی و مؤثر خوانی لازم و ملزوم یکدیگرند.

قابل یادآوری است که این نکات، براساس تحقیقات انجام شده در آزمایشگاه‌های تندخوانی دانشگاه‌های آمریکایی و اروپایی در مورد متون زبان انگلیسی و جمع بندی منابع موجود که اکثر آن‌ها در پایان مقاله معرفی شده‌اند، تهیه شده است. در ضمن شایسته است توضیح داده شود که اساساً موضوع مورد بحث در فرهنگ ما تازگی دارد و تحقیق جدی در این زمینه به زبان فارسی صورت نگرفته است.

نکته اول: برای استفاده کامل از وقت مطالعه و صرفه جویی در آن، داشتن هدف‌های روشن و مشخص، برنامه از پیش اندیشیده، نظم و ترتیب در امور، سرعت عمل در انجام کارها و وجود حالت پذیرش روش‌ها و فنون جدید، ضرورت دارد. برای مثال منظور از داشتن برنامه این است که بدانیم کدام کتاب پایه و اصلی را اول بخوانیم و کدام کتاب فرعی را بعداً مورد مطالعه قرار دهیم. به همین ترتیب مطالعه نباید تصادفی و گاه گاهی و هر چند وقت یک بار باشد، بلکه به عکس، باید منظم، مستمر و پی‌گیرانه انجام شود. بنابراین وقت معینی را باید هر روز به مطالعه اختصاص داد.

نکته دوم: سعی کنید در برخورد با موضوع مورد مطالعه، قبل از مطالعه، دقایقی را به طرح سؤال‌های گوناگون و اندیشیدن درباره موضوع مورد نظر پردازید و بدانید که ساعات مطالعه و تفکر، لازم و ملزوم یکدیگرند. مطالعه، وسیله کسب معرفت و تفکر، عامل ملکه ساختن آن در ذهن است. لذا مطالعه بی تفکر ثمری ندارد.

اغلب از دیگران می‌پرسیم: «چه مطالعه می‌کنی؟» و به ندرت اتفاق می‌افتد که سؤال کنیم: «چگونه مطالعه می‌کنی؟» در حالی که چگونگی و نحوه مطالعه است که اشخاص سطحی و افراد ژرف اندیش را از یکدیگر متمایز می‌کند. بدین ترتیب زیاد کتاب خواندن شرط نیست، بلکه خوب کتاب خواندن مطرح است.

نکته سوم: لازمه مطالعه سریع‌تر و مؤثرتر، لذت بردن از مطالعه و حفظ تمرکز حواس است. لذا موقع مطالعه، آماده شوید تا از نکات مهم و جالب یادداشت بردارید، زیرا این عمل به یادگیری و تمرکز بخشیدن حواس کمک می‌کند. بنابراین همیشه کاغذ و مداد یا خودکار همراه داشته باشید و در کاغذ یادداشت، تاریخ و منبع یادداشت‌برداری را هم بنویسید و آن‌ها را به طور منظم طبقه‌بندی و نگهداری کنید. سعی کنید با قلم و بیان و اندیشه شخصی خودتان، همراه نقد، بررسی و ارزیابی مطالب، از قسمت‌های مهم کتاب یادداشت بردارید. در این ارتباط، خلاصه‌نویسی مطالب و نوشتن مطالب با نظم و ترتیبی جدید، به یادگیری موضوع مورد نظر کمک می‌کند. برای مثال با برهم زدن تقدم و تأخر مطالب به آن نظامی نو و ساختاری جدید ببخشید.

نکته چهارم: اگر ضمن مطالعه، به مطلب جالبی برخوردید که با موضوع مورد تحقیقتان مرتبط است، آن مطلب را به منظور بازبایی، با ذکر مشخصات کتاب یا مقاله، با کلمات و جملات خود یادداشت کنید. منظور از مشخصات کتاب، به ترتیب عبارت است از: نام خانوادگی و نام نویسنده، تاریخ انتشار،

عنوان کتاب، دفعات چاپ یا ویرایش، تعداد جلد، نام و نام خانوادگی مترجم، تاریخ انتشار، محل انتشار، نام ناشر و صفحه مورد نظر. چنان چه منبع مورد نظر مقاله باشد، مشخصات آن را به ترتیب زیر منعکس کنید: نام خانوادگی و نام نویسنده مقاله (تاریخ انتشار)، عنوان مقاله، نام مجله یا نشریه، دوره یا سال، شماره و صفحه مورد نظر.^۴

نکته پنجم: اگر کتابی را که مطالعه می‌کنید متعلق به خودتان است، می‌توانید برای مرور بعدی، زیر بعضی از مطالب مهم خط افقی بکشید یا خلاصه مطلب یک بند (پاراگراف) را در دو یا سه کلمه، سمت راست آن یادداشت کنید. هم‌چنین اگر یک یا چند بند (پاراگراف) حاوی نکات پرمعنی بود، می‌توانید کنار آن‌ها یک خط عمودی بکشید یا علامت ضربدر بگذارید یا یک سؤال کوتاه طرح کنید که هنگام مطالعه مجدد، شما را به‌اندیشیدن دعوت کند. در هر حال سعی کنید روابط بین اجزا و کل را درک کنید و همواره این حقیقت را در نظر داشته باشید که اغلب بندهای یک فصل و تمام فصل‌های یک کتاب اجزای یک نظام واحد را تشکیل می‌دهند.

نکته ششم: در انتخاب درست کتاب، سعی کنید با توجه به معیارهای گوناگون، بهترین کتاب‌ها را در زمینه مورد نظرتان انتخاب کنید و در این راه می‌توانید از افراد مطلع، صاحب نظر، متعهد و کتاب‌شناس کمک بگیرید و با آن‌ها مشورت کنید.

نکته هفتم: برای گزینش درست کتاب، سعی کنید قبل از شروع مطالعه متن کتاب، مقدمه، پیشگفتار یا دیباچه و فهرست آن را مطالعه کنید و از مطالعه آن حوصله‌تان سرنرود، زیرا معمولاً با مطالعه این قسمت‌ها، می‌توانید شناختی همه‌جانبه و برداشتی کلی نسبت به کل کتاب به دست آورید و به این ترتیب در وقت خود صرفه‌جویی کنید. عده‌ای این‌گونه مطالعه را، مطالعه اجمالی گویند و در صورتی که با موضوع مورد تحقیقتان ارتباط داشته باشد، می‌توانید بعداً کتاب را مورد مطالعه تحلیلی قرار دهید.

نکته هشتم: شما خوب می‌دانید که هر کاری نیاز به برنامه‌ریزی دارد. سعی کنید برای مطالعه خودتان از نظر زمانی، مکانی و موضوعی برنامه داشته باشید و با توجه به اولویت‌ها و تنگناهای زمانی و فعالیت‌های زندگی‌تان کتاب انتخاب کنید و از مطالعه کتاب‌های متفرقه که ارتباطی به هدف و برنامه شما ندارند،

خودداری نمایید. بدیهی است مطالعه متفرقه، بی‌برنامه و اتفاقی بازده چندانی ندارد و به دامنه دانش تخصصی‌تان چیزی نمی‌افزاید و پاره دانسته‌هایی سرگردان در ذهن خواهند شد. پیامبر اکرم (ص) فرموده‌اند: «مراقب افکار و خطورات ذهن خویش باشید. چشم و گوش دو دروازه مهم برای ورود معلومات و آگاهی‌ها به مغز ماست و نباید تصور نمود که این واردات تأثیری در انسان ندارد. آن چه به مغز وارد می‌شود در وجود انسان مؤثر است. آگاهی‌های مضر، انسان را منحرف می‌کند، مخصوصاً اگر مکرر شود و معلومات بیهوده گرچه خود مضر نیست، لکن صفحه مغز را پر نموده، جایی برای علوم مفید نمی‌گذارد (خصال، باب‌الاربعه، صفحه ۲۹۳).

دانشجویان در بهره‌گیری مناسب نوشته‌اند و نظیر آن روان‌خوانند می‌توانند در انتخاب کتاب «مناسب» برای «شما» و ارتباط با هدف مورد نظرشان کمک کنند.^۵ گفتنی است که در گزینش کتاب «مناسب» می‌توان از راهنمایی و ارشاد «کتابدار کتاب شناس متعهد» (نه کتابدار کتاب بان) نیز بهره جست. در این جا مقصود از متعهد، متعهد بودن کتابدار به «اصول اخلاقی حرفه کتابداری» است. برای مثال راهنمایی کتابدار باید ارشادی باشد، نه القایی.

نکته یازدهم: به منظور حفظ تمرکز حواس، محیط اطراف شما به هنگام مطالعه باید کاملاً آرام باشد. صدای رادیو، تلویزیون

نکته نهم: برای این که از کتاب خوانی لذت و فایده ببرید، سعی کنید کتاب را متناسب با درک خودتان و سطح دانشتان برگزینید. در این مسیر (سیر مطالعاتی)، نردبانی را تصور نمایید که قرار است پله‌های آن را یکی یکی طی کنید تا به تدریج در مسیر تکامل قدم بردارید.

نکته دهم: ورق زدن یک کتاب قبل از خواندن (تورق)، نظر اجمالی به کل مطالب کتاب انداختن، خواندن بعضی قسمت‌ها به طور نمونه و تصادفی، مطالعه مطالبی که به عنوان معرفی، نقد

و صحبت‌های دیگران افکار و حواس شما را پریشان می‌کنند. بنابراین مطالعه در یک محل خاص به تمرکز حواس بیش‌تر و ایجاد آمادگی ذهنی شما کمک می‌کند. در هر حال شرایط فیزیکی مکان مطالعه از نظر نور، صدا، درجه حرارت مناسب (حدود بیست درجه سانتیگراد) و نظایر آن باید مورد توجه قرار گیرد.

نکته دوازدهم: سعی کنید زمانی که با نشاط و شاداب هستید و می‌توانید تمرکز حواس داشته باشید مطالعه کنید، نه هنگامی که خسته‌اید و دچار خواب آلودگی. در هر حال هدف از مطالعه باید برای شما روشن باشد (مطالعه سطحی، مطالعه تحلیلی یا مطالعه تفریحی).

نکته سیزدهم: زود تمام کردن مطالعه کتاب، هدف نیست، بلکه خوب تمام کردن کتاب یا خوب خواندن کتاب مورد نظر است. چرا که هدف، فهمیدن و درک مقصود نویسنده است و در این مورد نظامی گنجوی فرموده است:

می‌کوش به هر ورق که خوانی

تا معنی آن تمام دانی

هرگز از مطالعه کتابی که صفحات زیادی دارد، احساس خستگی و بی‌حوصلگی نکنید، بلکه آن را با برنامه و به طور مستمر و مرتب مطالعه کنید. زیرا کتابی که دارای صفحات زیادی است، بی‌شک مطالب بیش‌تری هم دارد.

نکته چهاردهم: اگر معنای کلمه یا جمله‌ای را نفهمیدید، از آن به راحتی نگذرید، بلکه آن کلمه یا جمله را روی کاغذی جداگانه یادداشت کنید تا پس از مطالعه، معنای آن را در فرهنگ لغات پیدا کنید یا از شخص مطلعی پرسید. بدین ترتیب به تدریج «خزانه لغات» شما برای بهتر خواندن و تندخوانی گسترش می‌یابد. برای این منظور توصیه می‌شود یک فرهنگ لغت فارسی به فارسی^۶ و یک فرهنگ لغت انگلیسی به فارسی^۷ تهیه نمایید و مهارت لازم برای پیدا کردن معنی لغات فارسی یا انگلیسی را کسب کنید.

نکته پانزدهم: به محض نشستن پشت میز مطالعه، مطالعه را شروع کنید و از «وررفتن» با اشیای اطراف خودداری نمایید. در ضمن با حالت لمیده روی صندلی ننشینید، بلکه طوری در صندلی قرار بگیرید که شانه‌ها کاملاً به حالت کشیده باشد.

نکته شانزدهم: سعی کنید همه قسمت‌های کتاب، اعم از تصاویر، نمودارها، واژه‌نامه‌ها، پانویس‌ها، توضیحات اضافی، خلاصه فصل‌ها و نظایر آن را پس از خواندن متن کتاب، مورد مطالعه و ملاحظه قرار دهید، زیرا این قسمت‌ها برای تسهیل فهم مطالب کتاب در نظر گرفته می‌شوند و چه بسا یک تصویر یا یک نمودار به اندازه چند صفحه، مطلب در برداشته باشد. البته لازم به تأکید مجدد است که ابتدا متن کتاب را بخوانید و بر آن احاطه کامل بیابید و آن‌گاه حواشی را مورد مطالعه قرار دهید.

نکته هفدهم: هنگام مطالعه سعی کنید چشمانتان را وسط صفحه متمرکز کنید و با حرکت چشم، سطرها را دنبال کنید، نه آن که گردنتان را به چپ و راست حرکت دهید. در ضمن چنان‌چه هنگام مطالعه با مشکلاتی از قبیل آبریزش چشم، خستگی فوری و ناراحتی از ناحیه چشم برخورد کردید، قبل از هر اقدامی با مراجعه به چشم‌پزشک، از سلامت چشم‌هایتان اطمینان حاصل کنید. در صورتی که هنگام مطالعه نیاز به عینک داشته باشید، حتماً از عینک استفاده کنید.

در انتخاب کتاب برای مطالعه باید

بسیار هوشیار باشیم تا پس از مطالعه آن، احساس خسران و

زیان نکنیم. انتخاب کتاب با

انتخاب دوست هیچ تفاوتی

ندارد. همان‌گونه که باید برای

معاشرت، دوستان خوب برگزید،

برای مطالعه نیز باید کتاب‌های

مفید انتخاب کرد.

کتاب‌های شخصی خودتان مخلوط نکنید.

نکته بیست و پنجم: اگر کتابی را برای مطالعه از کتابخانه‌ای یا دوستی امانت می‌گیرید، سعی کنید در مهلت مقرر آن را برگردانید تا به این ترتیب نشان دهید که شخصی منظم، مسئول و متعهدید.

نکته بیست و ششم: برای ورق زدن کتاب یا مجله، معمولاً از بالای صفحه ورق می‌زنند و برای این منظور ترک کردن انگشت و تا کردن ورق کتاب یا مجله کار درستی نیست.

نکته بیست و هفتم: هرگز در وسط کتاب، مداد، نامه، پول، تمبر، عکس خانوادگی و مدارکی از این قبیل نگذارید. بدیهی است برای نشان دادن محل توقف مطالعه، از یک مقوای مناسب یا کاغذ سفید می‌توان استفاده کرد.

نکته بیست و هشتم: اگر ضمن مطالعه کتاب، به غلط‌های چاپی یا غیرچاپی برخورد کردید که در غلط نامه پیش بینی نشده بود، می‌توانید آن‌ها را در کاغذ جداگانه‌ای یادداشت کنید و در صورت امکان با مؤلف کتاب یا ناشر آن در میان بگذارید تا در چاپ‌های بعدی اصلاح گردد.

نکته بیست و نهم: اگر کتاب متعلق به خودتان است، قبل از خواندن آن، چنانچه کتاب غلط نامه داشته باشد (همراه کتاب یا جدا) بهتر است ابتدا غلط‌ها را در متن کتاب تصحیح کنید. چنانچه کتاب متعلق به کتابخانه است، بهتر است از کتابدار بخواهید که او این کار را انجام دهد.

نکته سی ام: سعی کنید درباره مطالب کتاب مورد مطالعه، با همکاران خود، دانش‌آموزان یا دانشجویان دیگر یا با اشخاص علاقه‌مند به بحث و گفت‌وگو بپردازید، تا بدین ترتیب، مطالب مورد نظر در ذهن شما بیش‌تر جایگزین شود و جا بیفتد.

نکته سی و یکم: نکته بسیار مهم این است که هر ماده خواندنی را که می‌خوانید، درک و فهمیدن در مرحله اول و پذیرفتن و نپذیرفتن در مرحله دوم قرار گرفته است. در آغاز، بکوشید به اصطلاح «پیام» نویسنده را دریابید، درباره آن شک کنید، فکر کنید و مباحثه کنید، اما باور نکنید، تا مادامی که مرحله دوم یعنی مرحله

نکته هجدهم: فاصله کتاب با چشمان شما باید در حد معینی باشد (حدود بیست و پنج سانتی متر)، لذا هرگز موقع کتاب خواندن سر خود را روی کتاب خم نکنید. هم‌چنین کتاب باید در جای ثابتی قرار گیرد. لذا مطالعه در حال قدم زدن یا هنگام حرکت اتوبوس و سایر وسایل نقلیه، برای چشم کاملاً زیان‌آور است و چشم را زود خسته می‌کند.

نکته نوزدهم: کتاب را همیشه تمیز نگه دارید و به نحو درست در دست بگیرید و از تا کردن جلد یا اوراق آن احتراز نمایید. هنگام نوشیدن چای یا خوردن غذا مطالعه نکنید، چون در این هنگام مغز باید دو عمل انجام دهد و در نتیجه مغز زود خسته می‌شود و به تدریج از کار باز می‌ماند و احتمال کثیف و آلوده شدن کتاب نیز در پیش است.

نکته بیستم: هنگام مطالعه، روی کلمه‌های غیراساسی و غیرکلیدی مکث نکنید و برای دنبال کردن سطرها از مداد یا انگشت استفاده ننمایید و این کار را با چشم‌هایتان انجام دهید.

نکته بیست و یکم: هنگام مطالعه، کلمه‌ها را با صدای بلند نخوانید، بلکه اصطلاحاً توی دلتان بخوانید، به طوری که صدایتان شنیده نشود، گرچه مطمئن باشید که تارهای صوتی شما فعال‌اند. بگذارید فقط چشم و مغزتان نوشته را بخوانند.

نکته بیست و دوم: سعی کنید تلفظ صحیح کلمات را یاد بگیرید و هنگام مطالعه به معانی مختلف کلمه‌های یک شکل مانند: حرف و آرم یا اعمال و اعمال توجه کنید. بدیهی است استفاده از فرهنگ لغات در این موارد می‌تواند مفید واقع گردد.

نکته بیست و سوم: اگر برای کتابخانه شخصی خودتان کتاب می‌خرید مشخصات کامل کتاب، تاریخ خرید کتاب و قیمت آن را در دفتری مخصوص ثبت کنید.

نکته بیست و چهارم: اگر در نظر دارید به دوستان خود کتاب امانت دهید، مشخصات امانت‌گیرنده کتاب، تاریخ امانت دادن و تاریخ برگشت کتاب را در دفتری یادداشت کنید. در ضمن چنانچه کتابی را از کتابخانه یک دوست یا کتابخانه عمومی به امانت گرفته‌اید، آن را در جایی مشخص قرار دهید و با

معرفی چند منبع مفید

- آدرین، جانس (۱۳۷۴). گفتاری در هنر کتاب خواندن. ترجمه اسماعیل اسعدی. تهران: انتشارات اقبال.
- استیگر، رالف (۱۳۷۰). راه‌های تشویق به مطالعه. ترجمه پروانه سپرده. تهران: دبیرخانه هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور.
- انیس، لیندا (۱۳۷۳). فن مطالعه. ترجمه علی صلح جو. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- ایرملو، پرویز (۱۳۴۹) (مترجم). روش صحیح مطالعه. تهران: انتشارات اشرفی.
- به‌پژوه، احمد (۱۳۸۴). اصول برقراری رابطه انسانی با کودک و نوجوان (چاپ ششم). تهران: انتشارات نهضت پویا (انتشارات انجمن اولیا و مربیان).
- توکلی، علی رضا (۱۳۷۶). چگونه درس بخوانیم؟ تهران: نشر باران.
- حری، عباس (۱۳۷۸). آیین نگارش علمی. تهران: دبیرخانه هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور.
- دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۷۸). کتاب و کتاب خوانی در آینهٔ رهنمودهای مقام معظم رهبری. تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- ریس، فیل (۱۳۷۹). پانصد نکته دربارهٔ مطالعه. ترجمه بینا عسکری و گیتا عسکری. تهران: انتشارات مدرسه.
- سیف، علی اکبر (۱۳۷۸) (مترجم). روش‌های مطالعه. تهران: انتشارات رشد.
- طوسی، بهرام (۱۳۷۱). مهارت‌های مطالعه. مشهد: انتشارات ترانه.
- طیب، محمد (۱۳۷۷). کتاب خوب، کتاب بد. از مجموعه نازک اندیشی‌های بسیجی. تهران: انتشارات تربیت.
- علوی طائفانی، علی (۱۳۷۴). روش مطالعه. تهران: انتشارات انوار.
- فانوسی، فرهاد (۱۳۷۲). روش‌های صحیح مطالعه. تهران: نشر معاصر.
- فناپیان، لقاء الله (۱۳۵۵). چگونه سریع‌تر و کامل‌تر مطالعه کنیم؟ تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- کاربخش راوری، ماشاء الله (۱۳۷۸). چگونه کودکان و نوجوانان را به مطالعه علاقه‌مند کنیم؟ تهران: انتشارات مدرسه.
- لاریک، نانس (۱۳۶۶). چگونه بچه‌هایمان را به مطالعه تشویق کنیم؟ ترجمه مهین محتاج. تهران: انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان.
- محدثی، جواد (۱۳۷۸). روش‌ها. قم: نشر معروف.
- مهرافشا، علی اکبر (۱۳۷۲) (مترجم). کودکان و دنیای کتاب‌های کودکان. تهران: انتشارات انجمن اولیا و مربیان.
- مهرین، مهرداد (۱۳۵۲). کتاب را چگونه باید مطالعه کرد. تهران: انتشارات مانی.
- میسی، سی (۱۹۷۶). روان‌شناسی مطالعه. ترجمه امیر فرهمندپور (۱۳۶۸). تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- ناعمی، علی محمد (۱۳۷۷). روان‌شناسی خواندن. مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
- نویسندگان مؤسسه تایم لایف بوکز (۱۹۸۷). گام‌های نخستین به سوی خواندن: راهنمای پدران و مادران موفق (چاپ دوم). ترجمه احمد به‌پژوه و محمد جعفر کندی (۱۳۸۴). تهران: انتشارات انجمن اولیا و مربیان.
- وسیل، مانفرد (۱۳۷۹). چگونه فرزندمان را به مطالعه علاقه‌مند کنیم؟ ترجمه لی لا لفظی. تهران: انتشارات انجمن اولیا و مربیان.

قبول پیش بیاید و بپذیرید که با ارزش‌های الهی، فطرت انسان و عقل سلیم، هماهنگی و همسویی دارد و به ساختمان فکری شما استحکام و استقلال می‌بخشد. همان‌طور که بزرگان گفته‌اند: «شنونده باید عاقل باشد.» بدیهی است خواننده هم باید عاقل و هوشیار باشد. شایسته است یادآوری شود که نگارنده در این مورد تأکید خاصی دارد و همواره به دانشجویان متذکر می‌گردد که قرار نیست هر «حرف مکتوبی» را در هر جایی که نوشته شده یا به چاپ رسیده است، خواند و آن را عیناً به لحاظ این که «نوشته‌اند» بپذیرفت و هر روز از مکتب یا ایسم خاصی پیروی کرد، این درست مثل این است که بگوییم: «گفته‌اند یا می‌گویند.»

در این حالت هر روز که کتاب جدیدی می‌خوانید باید باورها و ارزش‌هایتان را نیز متناسب با آن کتاب تغییر دهید و دگرگون سازید. این وضعیت حساس و ظریف را به خصوص در سال‌های نوجوانی و سال‌هایی که دانش‌آموزان یا دانشجویان مطالعه کتاب‌های متفرقه، غیر از کتاب‌های درسی خود را آغاز می‌کنند، شاهد هستیم. برای مثال زمانی که آثار ژان پل سارتر را مطالعه می‌کنیم، ملاحظه می‌شود که حرف یا اندیشه‌اش را آن‌چنان با دلیل و برهان ثابت می‌کند که انسان در وهلهٔ اول باورش می‌شود و می‌پندارد که فلسفه و مکتب او بهترین و آخرین است. در حالی که اگر ثبات فکری داشته، از استقلال فرهنگی لازم برخوردار باشیم، به این سرعت و سهولت تحت تأثیر قرار نمی‌گیریم و دچار تحول و دگرگونی نمی‌شویم.

پی‌نوشت‌ها:

- ۱- در این مقاله، «کتاب» به طور عام در نظر است و هر نوع خواندنی مانند جزوه، مجله و روزنامه را نیز شامل می‌شود.
- ۲- برای مطالعهٔ بیش‌تر به منابعی که در پایان مقاله معرفی شده‌اند، مراجعه فرمایید.
- ۳- بیکن، فرانسیس (FRANCIS BACON). «مطالعه»، مجلهٔ پیک معلم، راهنمای پیک دانش‌آموز، دورهٔ چهارم، شمارهٔ ۳، آبان ماه ۱۳۴۶، ص ۲ و ۳.
- ۴- برای کسب اطلاعات بیش‌تر به کتاب آیین نگارش علمی، تألیف عباس حری مراجعه فرمایید.
- ۵- در این باره، مجلهٔ نشر دانش، کیهان فرهنگی، جهان کتاب، کتاب هفته و نظایر آن منابع مناسبی به شمار می‌آیند.
- ۶- به طور نمونه، فرهنگ لغات عمید یا فرهنگ لغات معین از انتشارات امیرکبیر، برای دانش‌آموزان و دانشجویان مناسب‌اند.
- ۷- به طور نمونه فرهنگ لغات انگلیسی به فارسی حبیب و فرهنگ هزاره از انتشارات فرهنگ معاصر و فرهنگ لغات انگلیسی به فارسی آریان‌پور از انتشارات امیرکبیر، فرهنگ‌های مناسبی محسوب می‌شوند.